

Votaziun chantunala dals 14 da settember 2003

Explicaziuns dal cussegl grond

Procedura electorala dagl cussegl grond

La votaziun dals 18 da matg 2003 tar la revisiun totala da la constituziun chantunala sto vegnir repetida areguard la dumonda decisi-va davart la procedura electorala dal cussegl grond. Las votantas ed ils votants pon pia decider anc ina giada, sche las commembras ed ils commembers dal cussegl grond duain vegnir elegedis tenor la procedura electorala da maiorz d'enfin ussa u tenor il nov «model grischun».

Explicaziuns p. 3

Project da votaziun p. 7

Charas conburgaisas e chars conburgais

Nus As preschentain il sequent project per la votaziun:

Procedura electorala dal cussegl grond (dumonda decisiva)

1. Situaziun da partenza

Ils 18 da matg 2003 han las votantas ed ils votants grischuns votà davart la revisiun totala da la constituziun chantunala. En ina votaziun da variantas han ellas ed els pudì decider il medem mument, sche las commembras ed ils commembers dal cussegl grond duain vegnir elegids tenor la «procedura electorala da maiorz» d'enfin ussa u tenor il nov «model grischun». A las votantas ed als votants èn vegnidas preschentadas trais dumondas sin in cedel da votar. Entant ch'igl èn sa mussadas cleras maioritads affirmativas tar las duas dumondas principalas «constituziun chantunala cun la procedura electorala da maiorz» e «constituziun chantunala cun il model grischun», è stada la differenza da vuschs tar la dumonda decisiva (duai il cussegl grond vegnir elegi tenor la procedura electorala da maiorz d'enfin uss u tenor il nov model grischun?) fitg pitschna. Igl è resultada ina differenza da vuschs da be 12 vuschs a favur dal model grischun. Pervi da recurs da votaziun correspundents ha la regenza ordinà silsuenter ina

verificaziun dal resultat tar la dumonda decisiva. Sin fundament da questa verificaziun è «cupitgà» il resultat: Igl è vegnida eruida ina differenza da vuschs da 24 vuschs a favur da la procedura electorala da maiorz. Sin quai ha la regenza declerà quest resultat da la verificaziun sco resultat uffizial (cf. publicaziun en il fegl uffizial dal chantun nr. 23 dals 12 da zercladur 2003).

Ma er cunter il resultat da la verificaziun è vegnì inoltrà in recurs da votaziun. La reclamaziun dal recurrent ch'i haja dà irregularitads tar la verificaziun è però sa cumprovada sco betg motivada, er sch'igl èn sa mussadas en tschertas vischnancas tschertas mancanzas tar il tractament da las vuschs nunvalaivlas ch'èran vegnidas inoltradas per posta. La regenza però è vegnida a la persvasiun che, sin basa da tut las circumstanzas, la fidanza da las votantas e dals votants en il resultat possia be vegnir restituida cun ina repetiziun da la votaziun davart la dumonda decisiva. Perquai ha ella approvà il recurs, ha declerà il resultat da la verificaziun davart la dumonda decisiva sco nunvalaivel ed

ha ordinà ina repetiziun da la votaziun dal pievel exclusivamain per la dumonda decisiva.

En quest cas han las votantas ed ils votants pia anc da s'exprimer sulettamain tar la dumonda, sch'il cussegl grond duai vegnir elegì tenor la procedura electorala da maiorz d'enfin ussa u tenor il nov «model grischun».

2. Elecziun dal cussegl grond: maiorz u «model grischun»?

Mintga procedura electorala per il parlament chantunal sto satisfacer a trais pretaisas: Sco represchentaziun dal pievel duai il cussegl grond esser in spivel da la populaziun uschè exact sco pussaivel ed er cumpigliar minoritads socialas. Ils circuls electorals ston garantir in vast sustegn regional dal cussegl grond. Ed a la fin finala duain la procedura electorala e la repartiziun esser cleras e chapaivlas. Las discussiuns en il cussegl grond han mussà ch'i na sa lascha betg chattar in cumpromiss tar la dumonda davart la «dretga» procedura electorala. Il cussegl grond ha perquai concludì da suttametter questa dumonda a las votantas ed als votants en ina votaziun da variantas. Tuttas duas soluziuns proponidas adempleschan las pretensiuns fatgas.

La maioritad dal cussegl grond vul restar tar la *procedura electorala d'enfin ussa*: tut las deputadas ed ils deputads al parlament duain vegnir elegids en ils **39 circuls cun la procedura electorala da maiorz**. Elegids èn alura quellas candidatas e quels candidats ch'han obtegnì las pli bleras vuschs. L'elecziun succeda tut tenor circul a l'urna, al cumin u cun in sistem maschadà. Per la procedura electorala da

maiorz d'enfin ussa pledan tenor l'opiniun da la maioritad dal cussegl grond ils suandants motifs:

- ils circuls èn represchentads en il cussegl grond conform a lur populaziun
- la procedura electorala da maiorz procura per cleras maioritads
- fin uss è il pievel s'exprimì cunter ina midada da la procedura electorala
- la procedura electorala da maiorz è pli simpla ch'ina maschaida da maiorz e proporz sco quai ch'il «model grischun» prevesa.

Ina minoritad dal cussegl grond sustegna perencunter la midada tar in sistem electoral individual ch'è adattà al chantun Grischun, il «*model grischun*». La soluziun proponida da la regenza unescha maiorz e proporz en in sistem electoral. En mintgin dals **39 circuls** vegn **ina commembra u in commember** dal cussegl grond elegì tenor la procedura electorala da maiorz (mandat direct). Latiers decidan ils circuls, sche l'elecziun dal mandat direct succeda a l'urna, al cumin u cun in sistem maschadà. L'elecziun da las ulteriuras e dals ulteriurs **81 deputads** al cussegl grond succeda en **ils indesch districts** tenor la procedura electorala da proporz. Tar la repartiziun dals mandats tenor proporz vegnan resguardads ils mandats directs. Quai maina al fatg che l'effect da proporz intenziunà vegn cuntanschì er en districts cun blers mandats directs e cun paucs «mandats da proporz», sco quai che calculaziuns da model han mussà. Il «model grischun» prenda uschia resguard tant sin las regiuns periferas sco er sin las partidas pitschnas. Per il nov «model grischun» pledan tenor l'opiniun da la minoritad dal cussegl grond ils suandants motifs:

- minoritads politicas èn represchentadas en il parlament tenor lur fermezza reala en la populaziun
- la varietad regiunala resta, perquai che mintga circul è represchentà en il cussegl grond
- l'integraziun dals circuls sco circuls electorals promova il pensar regiunal; quai correspunda er al giavisch tar la structuraziun da l'administraziun
- il dretg da tut las votantas e da tut ils votants ad egualitad giuridica vegn preservada pli bain, essend che sfalsificaziuns entras la quota da vuschs dals circuls electorals pitschens vegnan reducidas
- in tema politic permanent vegn schlià cun in cumpromiss che resguarda tut ils giavischs giustifitgads.

3. Proposta

Il cussegl grond As propona da segnar cun ina crusch la procedura electorala da maiorz tar la dumonda decisiva.

En num dal cussegl grond:

Il president dal cussegl grond: Hans Telli

L'actuar: Claudio Riesen

Project da votaziun

Revisiun da la constituziun chantunala (procedura electorala dal cussegl grond)

EXTRACT DAL TEXT DA REVISIUN

Art. 27

¹ Il cussegl grond sa cumpona da 120 commembers.

² L'elecziun succeda tenor la procedura electorala da maiorz.

³ Ils circuls furman ils circuls electorals.

⁴ Ils mandats vegnan repartids sin ils circuls electorals correspudentamain a lur populaziun svizra.

⁵ La lescha regla la suppleanza.

Cumposiziun ed
elecziun

Varianta da la procedura electorala (model grischun)

¹ Il cussegl grond sa cumpona da 120 commembers.

² En mintga circul vegn elegì in commember dal cussegl grond tenor la procedura electorala da maiorz.

³ L'elecziun dals ulteriurs commembers dal cussegl grond succeda en ils districts tenor la procedura electorala da proporz. Ils mandats directs tenor al. 2 vegnan resguardads tar la repartiziun dals mandats.

⁴ Ils mandats vegnan repartids sin ils districts correspudentamain a lur populaziun svizra e resguardond ils mandats directs tenor al. 2.

⁵ La lescha regla la suppleanza.

Art. 70

¹ Ils circuls èn corporaziuns dal dretg public chantunal cun atgna persunalitad giuridica.

Circuls

² Els adempleschan las incumbensas ch'als vegnan surdadas dal chantun u da las vischnancas.

³ Els furman ils circuls electorals per l'elecziun dal cussegl grond.

⁴ Il chantun promova la fusiun da circuls.

Varianta da la procedura electorala (model grischun)

Ils alineas 1 e 2 restan tals e quals.

³ Els furman ils circuls electorals per l'elecziun d'in commember dal cussegl grond.

Il ainea 4 resta tal e qual.

Art. 71

Circuls

¹ Ils districts èn circuls da dretgira per la giurisdicziun civila e penala.

² Il status giuridic dals districts sa drizza tenor la lescha.

Varianta da la procedura electorala (model grischun)

Il ainea 1 resta tal e qual.

² Els furman ils circuls electorals per l'elecziun dal cussegl grond.

L'aneia 2 daventa l'aneia 3.

Art. 105

Autoritads e
dretgiras

¹ Cun resalva da las suandantas excepziuns, restan ils commembers da las autoritads e da las dretgiras en uffizi fin a la scadenza da la perioda d'uffizi tenor il dretg da fin ussa:

1. La perioda d'uffizi dals commembers dal cussegl grond e da lur suppleantas e suppleants vegn prolungada fin ils 31 da fanadur 2006.
2. La perioda d'uffizi da las presidentas cirquitalas e dals presidents cirquitals sco er da lur substitutas e substituents vegn prolungada fin ils 31 da fanadur 2006.
3. La perioda d'uffizi dals commembers grischuns dal cussegl dals chantuns vegn prolungada fin ils 25 da november 2007.

² Per novas elecziuns ed elecziuns complementaras valan las disposiziuns da questa constituziun.

³ Commembers en uffizi cumplain d'ina autoritad giudiziala basegnan fin al decret da disposiziuns legalas respectivas la permissiun da la cumissiun da giustia dal cussegl grond per tut exercizi d'ina occupaziun accessoria. Questas activitads na dastgan betg pregiuditgar l'adempliment illimità dals duairs d'uffizi, l'indipendenza e la reputaziun da la dretgira. La cumissiun da giustia po fixar ina reducziun adequata da la dimensiun da lavur u ina obligaziun da restituziun per l'indemnisaziun retratga da l'exercizi da l'occupaziun accessoria. Las disposiziuns per commembers en uffizi cumplain d'ina autoritad giudiziala restan applitgablhas.

⁴ Per la procedura da dretg costituziunal vegnan applitgadas confurm al senn las prescripziuns davart la procedura avant la dretgira administrativa fin al decret da las disposiziuns legalas correspondentas.

Varianta da la procedura electorala (model grischun)

Ille alineas 1 fin 3 restan tals e quals.

⁴ Per l'elecziun dals commembers dal cussegl grond tenor l'artitgel 27 alinea 3 valan conform al senn las prescripziuns federalas per las elecziuns dal cussegl naziunal fin al decret da disposiziuns legalas.

L'alineas 4 daventa l'alineas 5.